

УДК 347.965 DOI: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2020\(110\)03](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2020(110)03)

МОЖАЙКІНА Олена

к. психол. н., доцент, доцент кафедри міжнародного приватного, комерційного та цивільного права Київського національного торговельно-економічного університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна

E-mail: moghaikina-l@ukr.net

ORCID: 0000-0001-8837-9761

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Досліджено особливості міжнародно-правового регулювання адвокатської діяльності. Проаналізовано окремі міжнародні акти та здійснено їхню класифікацію за об'єктом регулювання. Визначено співвідношення міжнародного та вітчизняного законодавства у сфері адвокатської діяльності.

Ключові слова: адвокатура, адвокатська діяльність, міжнародно-правові акти, правова допомога.

Можайкина Е. Международно-правовое регулирование адвокатской деятельности. Исследованы особенности международно-правового регулирования адвокатской деятельности. Проанализированы отдельные международные акты и осуществлена классификация по объекту деятельности. Определено соотношение международного и отечественного законодательства в сфере адвокатской деятельности.

Ключевые слова: адвокатура, адвокатская деятельность, международно-правовые акты, правовая помощь.

Постановка проблеми. На сьогодні суттєво посилилась увага юристів-практиків і вчених щодо можливих шляхів реформування правничої (правової) допомоги. З огляду на це є нагальна потреба у правових знаннях стосовно організації адвокатури та етики професійної діяльності, що закріплено в міжнародних правових актах, оскільки вони дадуть змогу проаналізувати накопичений досвід і створити власну модель правил і стандартів надання професійної правової допомоги з урахуванням вимог міжнародно-правових актів.

Актуальність дослідження міжнародно-правового регулювання адвокатської діяльності пов'язана саме із зазначеною діяльністю, оскільки на сучасному етапі вона виходить за географічні межі однієї держави. У ст. 3 Конституції України прописано, що «людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканість й безпека визнаються в Україні і є найвищою соціальною цінністю, а утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [1]. Відтак, одним з основних завдань адвокатської діяльності є захист будь-яких прав і свобод людини, які охороняються державою.

Усе зазначене у своїй сукупності є основою для проведення ґрунтовного дослідження міжнародно-правових засад регулювання адвокатської діяльності та його використання у вітчизняній практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто звернути увагу, що наразі інституту адвокатури присвячено велику кількість наукових досліджень. Значна частина наукових праць пов'язана із теоретичними основами організації адвокатури, етичними аспектами адвокатської діяльності, дисциплінарною відповідальністю адвокатів тощо. Серед авторів, які здійснювали наукові розвідки у зазначеній сфері, можна назвати Н. М. Бакаянову [2], І. В. Бондара [3], Т. Б. Вільчик [4], Я. М. Жукорську [5].

Попри значну увагу вчених і практиків до зазначеного питання, малодослідженою сферою є міжнародно-правові акти, що мають посісти належне місце в адвокатській діяльності.

Метою статті є аналіз міжнародно-правових актів, які регулюють адвокатську діяльність.

Матеріали та методи. У процесі дослідження використано сукупність сучасних наукових методів пізнання, що поєднують загальнонаукові та спеціальні методи. Шляхом методів аналізу, синтезу, узагальнення й порівняння отримані науково обґрунтовані результати. Інформаційною базою дослідження стали наукові праці вітчизняних вчених, а також міжнародно-правові акти та чинне законодавство України.

Результати дослідження. У ст. 59 Конституції України закріплено право кожного «на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно» [1]. Крім того, з положень Основного закону стає зрозумілим, що правове регулювання адвокатської діяльності складається з нормативних актів різного рівня. Так, необхідно виділити міжнародно-правове регулювання адвокатської діяльності, регулювання цієї діяльності на державному рівні, а також на рівні адвокатського самоврядування.

В основу правового регулювання адвокатури та адвокатської діяльності покладені не лише принципи, визначені вітчизняним законодавством, але й загальновизнані стандарти, прийняті міжнародною спільнотою. Однак передусім варто зауважити, що ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає принципи та засади здійснення адвокатської діяльності. Так, серед принципів закріплено верховенство права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів [6].

Актуальність питання вивчення міжнародно-правового регулювання адвокатської діяльності обумовлено розширенням географічних меж здійснення такої діяльності. Слушним вважається твердження Я. М. Жукорської, що на національному рівні неодмінним елементом механізму захисту прав людини є адвокат. За словами автора, дослідження в міжнародному праві здебільшого не зачіпають правового статусу адвоката, відносячи його до компетенції національного законодавства, а в працях стосовно ролі адвоката у внутрішньо-

державному праві часто обходять стороною міжнародно-правове регулювання його діяльності, більше уваги звертаючи на норми внутрішнього законодавства [5, с. 238].

Міжнародно-правові акти являють собою вимоги стосовно забезпечення гарантій прав і законних інтересів особи, що також діють відносно адвоката як особи, діяльність якої спрямована на захист прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, а також органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Схожу позицію висловила Н. М. Бакаянова, зокрема: міжнародні стандарти організації та діяльності адвокатури – це норми міжнародного права, які встановлюють вимоги до організації та здійснення адвокатської діяльності, що конкретизуються у системах національного законодавства різних держав [2, с. 227]. Проте не можна погодитись з автором стосовно того, що міжнародні акти встановлюють вимоги до організації діяльності адвокатури. Скоріше за все, міжнародні правові джерела регламентують основні засади надання професійної правової допомоги тим особам, які її потребують, і водночас регламентують незалежність у професійній діяльності адвоката, а також можливість діяти в тих організаційно-правових формах, які визначені в окремих державах.

Першим міжнародним документом, що закріпив право на отримання юридичної допомоги, є Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. Так, ст. 11 зазначеної декларації встановлює, що «кожна людина, обвинувачена у вчиненні злочину, має право вважатися невинною доти, поки її винність не буде встановлена в законному порядку шляхом прилюдного судового розгляду, при якому їй забезпечують усі можливості для захисту» [7]. Отже, можна стверджувати, що адвокати у своїй діяльності мають керуватися засадами, які визначені в Загальній декларації прав людини. Також згадана норма Декларації фактично визнає, що захист, який здійснюється на професійній основі адвокатами, є невіддільною частиною судового розгляду, а відтак адвокати є повноправними учасниками судового процесу поряд із суддями та прокурорами. Зазначене також дає поштовх до того, що держава повинна взяти на себе зобов'язання щодо створення умов, в яких адвокати зможуть виконувати свої професійні обов'язки та функції, а також матиме забезпечити захист прав адвокатів як учасників судового процесу. У таких умовах адвокати зможуть здійснювати захист своїх клієнтів відповідно до вимог закону і при цьому захиститися від тиску та зовнішнього втручання в їхню діяльність.

Також ч. 3 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (далі – Міжнародний пакт) від 19 грудня 1966 р. передбачено «право кожного під час розгляду будь-якого пред'явленого йому кримінального обвинувачення захищати себе особисто або за посередництвом обраного ним захисника; якщо він не має захисника, бути повідомленим про це право і мати призначеного йому

захисника в будь-якому разі, коли інтереси правосуддя того вимагають» [8]. Із наведеного зрозуміло, що в Міжнародному пакті з'являється більше конкретики щодо можливості особи захищати свої права та законні інтереси не лише самостійно, а й із залученням адвоката, який може надати такій особі професійну правову допомогу.

Окремі положення, що опосередковано регламентують правовий статус адвокатури, містяться в Мінімальних стандартних правилах спілкування з в'язнями. Цей документ надає право особам, які перебувають під слідством, звертатися там, де це можливо, до безоплатної юридичної консультації, приймати в ув'язненні юридичного радника (адвоката), який взяв на себе їхній захист, підготовлювати і передавати йому конфіденційні інструкції [9]. Зазначена міжнародна норма знайшла своє відображення й у вітчизняному законодавстві. Так, у 2011 році прийнято Закон України «Про безоплатну правову допомогу», що визначає «зміст права на безоплатну правову допомогу, порядок реалізації цього права, підстави та порядок надання безоплатної правової допомоги, державні гарантії щодо надання безоплатної правової допомоги» [10]. На цей час значна частина адвокатів надає послуги саме через систему безоплатної правової допомоги. Однак є випадки зловживання адвокатами під час надання таких послуг, що, своєю чергою, відразу позначилося на змінах у Правилах адвокатської етики. Загальний огляд зазначених Правил дає можливість зробити висновок, що адвокат обмежений у праві надавати професійну правову допомогу клієнту, який звернувся за наданням безоплатної правової допомоги, поза межами такої допомоги.

Основні принципи, прийняті VIII Конгресом ООН, що стосуються ролі юристів щодо попередження злочинності та поведіння з правопорушниками у серпні 1990 р. у Гавані, містять положення про те, що уряди визначають та забезпечують конфіденційний характер будь-яких зносин і консультацій між юристами та їхніми клієнтами в межах їхніх професійних відносин. Поряд із зазначеним, варто звернути увагу на Основні положення про роль адвокатів, прийняті VIII Конгресом ООН щодо запобігання злочинам у серпні 1990 р., в яких зазначено, що «адекватне забезпечення прав людини та основних свобод, на які усі люди мають право, надається їм в економічному, соціальному, культурному, суспільному й політичному житті та вимагає, щоб усі люди мали ефективну можливість користування юридичною допомогою, здійснюваною незалежною юридичною професією» [11]. У зазначеному документі також сформульовано прямо та опосередковано принципи, які стосуються власне діяльності адвоката (увесь документ містить вимоги й до вищих органів влади в державі з питань організації адвокатської діяльності, безпеки адвокатів тощо). У випадках, коли безпека адвокатів знаходиться під загрозою через виконання професійних обов'язків, вони повинні бути адекватно захищені владними органами. І надзвичайно важливим для діяльності адвоката та ставлення до нього з боку інших учасників судового процесу

.....

є встановлення в зазначеному міжнародному акті норми, за якою адвокат не повинен ідентифікуватися з його клієнтами і справами клієнтів під час виконання ним своїх професійних обов'язків. Наведене дає можливість висновувати, що принципи, які регламентовані вітчизняним законодавством у сфері адвокатської діяльності, відповідають усім міжнародним стандартам та нормам. Наразі є велика кількість міжнародних актів, які визначають лише основні засади, та їхній перелік не є вичерпним.

Не можна оминати увагою й Європейську конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод від 4 листопада 1950 р., у якій прописано, що «кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має право захищати себе особисто чи використувувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд, або – за браком достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника – одержувати таку допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя» [12].

Проаналізовані вище міжнародно-правові джерела свідчать про те, що здебільшого захист прав і законних інтересів осіб у кримінальних справах є можливим. Проте не варто забувати, що адвокат здійснює не лише представницькі функції захисту в судовому процесі загалом та в кримінальних справах зокрема. Роль адвокатів надзвичайно важлива також і в інших правовідносинах: цивільних, господарських, трудових, адміністративних, сімейних, житлових, земельних тощо. І при цьому адвокат надає консультаційні послуги, готує документи, що носять правовий характер тощо.

У Загальному кодексі правил для адвокатів країн Європейської спільноти прописано, що особливістю професії є те, що «він одержує від клієнта відомості, які той не буде повідомляти іншій особі, а також іншу інформацію, яку йому належить зберігати в таємниці. Довіра до адвоката може виникнути лише за умови обов'язкового додержання ним принципу конфіденційності. Таким чином, конфіденційність є першорядним і фундаментальним правом та обов'язком адвоката» [13]. Український вчений І. В. Бондар зазначає, що Загальний кодекс правил для адвокатів Європейської спільноти є взірцем для розробок професійних кодексів поведінки багатьох країн, зокрема й для України [3, с. 149]. Так, стаття 4 Правил адвокатської етики, затверджених установчим З'їздом адвокатів України 09.06.2017 р., проголошує, що «під час здійснення адвокатами України адвокатської діяльності в інших країнах, які входять до Європейського Союзу та/або Європейської спільноти, на них також поширюються вимоги Кодексу поведінки європейських адвокатів. Порушення вимог Кодексу європейських адвокатів у такому випадку є дисциплінарним проступком» [14].

Досліджуючи Стандарти незалежності правничої професії Міжнародної асоціації юристів, Т. Б. Вільчик звертає увагу на зміну соціальної ролі адвокатури в умовах побудови правової держави та розвинутого громадянського суспільства. Автор наголошує, що з огляду на зазна-

чене завданнями адвокатів є формування у громадян правильного уявлення про право та його роль у громадянському суспільстві та державі, виконуючи які адвокат здійснює просвітницьку функцію [4, с. 25]. До зазначеного варто додати, що основу правових гарантій незалежності адвокатури становлять певні імунітети та привілеї, які діють відносно адвокатів і містяться в нормах як міжнародного, так і вітчизняного законодавства. З метою дотримання міжнародних стандартів і забезпечення можливості адвокатів ефективно та повноцінно виконувати покладені на них функції гарантії незалежності адвокатів мають бути не лише регламентовані законодавством, а й дотримуватися на практиці.

За результатами аналізу вищенаведених міжнародних документів можна класифікувати їх за об'єктом регулювання та поділити на три основні групи міжнародних актів, які:

- регламентують *організаційно-правові основи* діяльності адвокатів («Основні положення про роль адвокатів» 1990 р., «Загальний кодекс правил для адвокатів Європейського Співтовариства» 1988 р. тощо);
- регламентують *процесуальні основи* діяльності адвокатів («Міжнародний пакт про громадянські і політичні права» 1966 р., «Загальна декларація прав людини» 1948 р., «Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод» 1950 р. тощо);
- визначають *роль правників (адвокатів) у суспільстві* («Стандарти незалежності правничої професії Міжнародної асоціації юристів» тощо).

Висновки. Інститут адвокатури є одним із трьох основоположних елементів забезпечення верховенства права в демократичному суспільстві, основною метою якого є здійснення ефективного захисту прав і свобод людини. Для забезпечення належного захисту прав та основних свобод людини, користуватися якими можуть усі, незалежно від того, чи є ці права економічними, соціальними, культурними, громадянськими чи політичними, потрібно, щоб кожна особа мала доступ до правової допомоги, яку надають адвокати.

Усі досліджені міжнародні документи, які прямо або опосередковано визначають статус адвокатів та адвокатської діяльності, мають стати основою для вітчизняного законодавства та правозастосовної практики. Як показує практична юридична діяльність (адвокатська діяльність), пряме використання міжнародних норм здійснюється вкрай рідко. Тому застосування міжнародних норм є необхідним елементом підвищення ефективності адвокатської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. №254к/96-ВР/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 12.03.2020).
2. Бакаянова Н. М. Міжнародні стандарти адвокатури: поняття, система, класифікація. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 2. С. 226-229.

3. Бондар І. В. Кодекс поведінки адвокатів: роль та вплив на професію. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 2. С. 148-151.
4. Вільчик Т. Б. Функції інституційної адвокатури. *Форум права*. 2017. № 2. С. 24-29.
5. Жукорська Я. М. Міжнародно-правове регулювання діяльності адвокатури: загальні засади. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 1. Том 3. С. 238-241.
6. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI/Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення: 12.03.2020).
7. Загальна декларація прав людини: прийнята і проголошена резолюцією 217А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 12.03.2020).
8. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: прийнятий 16 грудня 1966 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 12.03.2020).
9. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями: прийняті 30 серпня 1955 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_212/page (дата звернення: 12.03.2020).
10. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. №3460-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>.
11. Основні положення про роль адвокатів: прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам від 01 серпня 1990 року. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_835 (дата звернення: 12.03.2020).
12. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: прийнята Радою Європи від 04 листопада 1950 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/995_004 (дата звернення: 12.03.2020).
13. Загальний кодекс правил для адвокатів Європейського Співтовариства: прийнятий на пленарній сесії ради адвокатських об'єднань та спілок адвокатів Європи 28 жовтня 1988 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_343 (дата звернення: 12.03.2020).
14. Правила адвокатської етики, затверджені Установчим З'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf (дата звернення: 12.03.2020).

Стаття надійшла до редакції 10.03.2020.

Mozhaikina O. International legal regulation of advocacy.

Background. *At the current stage of societal development there is an urgent need for legal knowledge on advocacy organization and professional activity ethics, which are enshrined in international legal acts, as they will allow to analyze the accumulated legal experience and create their own model of rules and standards for providing professional legal services according to the requirements of international legal acts.*

Analysis of recent researches and publications. A large number of scientific researchers are dedicated to the Institute of advocacy. A considerable amount of research is related to the theoretical foundations of the organization of advocacy, the ethical aspects of the advocacy, the disciplinary responsibility of the attorneys and etc. Despite the considerable attention to the issue by the scientists and practitioners, the area of international legal acts is little-explored, which should become the basic foundation for the development of the national Institute of advocacy.

The **aim** is an analysis of the international legal acts governing the practice of advocacy.

Materials and methods. Methods of analysis and synthesis, generalization, comparison and so have allowed obtaining science-based results. Scientific works of domestic scientists, as well as international legal acts and current legislation of Ukraine became the information base of the research.

Results. The legal regulation of advocacy and advocacy work is based not only on the principles set out in domestic law, but also on generally recognized standards adopted in the international community. International legal acts are requirements for guaranteeing the rights and legitimate interests of a person who also acts against attorney as a person whose activity is aimed at protecting the rights and legitimate interests of individuals and legal entities, as well as public authorities and local self-government bodies. The analysis of international documents allows classifying them by object of regulation and dividing into three main groups: international acts that regulate the legal basis of the advocacy work; international acts that regulate the procedural basis of the advocacy work; international acts that determine the role of lawyers (attorneys) in society.

Conclusion. International legal acts that directly or indirectly determine the status of attorneys and advocacy work should be the basis for domestic law and law enforcement practice. The application of international standards is a necessary element of improving the efficiency of advocacy work.

Keywords: advocacy, advocacy work, international legal acts, legal services.

REFERENCES

1. Konstitucija Ukrai'ny: Zakon Ukrai'ny vid 28 chervnja 1996 r. №254k/96-VR/Verhovna Rada Ukrai'ny [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of June 28, 1996 №254k / 96-VR / Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (data zvernennja: 12.03.2020) [in Ukrainian].
2. Bakajanova, N. M. (2016). Mizhnarodni standarty advokatury: ponjattja, systema, klasyfikacija [International standards of advocacy: concept, system, classification]. *Naukovyj visnyk publicznego ta pryvatnogo prava – Scientific Bulletin of public and private law*, (Iss. 2), (pp. 226-229) [in Ukrainian].
3. Bondar, I. V. (2015). Kodeks povedinky advokativ: rol' ta vplyv na profesiju [The code of conduct for lawyers: role and impact on the profession]. *Chasopys Kyi'vs'kogo universytetu prava – Journal of Kyiv University of Law*, 2, (148-151) [in Ukrainian].
4. Vil'chyk, T. B. (2017). Funkcii' instyucijnoi' advokatury [Functions of institutional advocacy]. *Forum prava – Law Forum*, 2, (24-29) [in Ukrainian].

5. Zhukors'ka, Ja. M. (2014. Mizhnarodno-pravove reguljuvannja dijtal'nosti advokatury: zagal'ni zasady [The international legal regulation of activities of advocacy: general principles]. *Naukovyj visnyk Hersons'kogo derzhavnogo universytetu – Scientific Bulletin of Kherson State University*, (Iss. 1), (Vol. 3), (pp. 238-241) [in Ukrainian].
6. Pro advokaturu ta advokats'ku dijtal'nist': Zakon Ukraïny vid 05.07.2012 r. № 5076-VI/Verhovna Rada Ukraïny [On Advocacy and legal practice: Law of Ukraine of July 5, 2012 № 5076-VI / The Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (data zvernennja: 12.03.2020) [in Ukrainian].
7. Zagal'na deklaracija prav ljudyny: pryjnjata i progoloshena rezoljucijeju 217A (III) General'noi' Asamblei' OON vid 10 grudnja 1948 r. // Baza danyh «Zakonodavstvo Ukraïny» [Zagal'na deklaracija prav ljudyny: pryjnjata i progoloshena rezoljucijeju 217A (III) General'noi' Asamblei' OON vid 10 grudnja 1948 r. // Baza danyh «Zakonodavstvo Ukraïny»]. Retrieved from http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (data zvernennja: 12.03.2020) [in Ukrainian].
8. Mizhnarodnyj pakt pro gromadjans'ki i politychni prava: pryjnjatyj 16 grudnja 1966 r. // Baza danyh «Zakonodavstvo Ukraïny» [International Covenant on Civil and Political Rights: adopted on December 16, 1966 // Database «Legislation of Ukraine»]. Retrieved from http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (data zvernennja: 12.03.2020) [in Ukrainian].
9. Minimal'ni standartni pravyla povodzhennja z v'jaznjamy: pryjnjati 30 serpnja 1955 r. // Baza danyh «Zakonodavstvo Ukraïny» [Minimum standard rules for the treatment of prisoners: adopted on August 30, 1955 // Database «Legislation of Ukraine»]. Retrieved from http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_212/page (data zvernennja: 12.03.2020) [in Ukrainian].
10. Pro bezoplatnu pravovu dopomogu: Zakon Ukraïny vid 02.06.2011 r. №3460-VI / Verhovna Rada Ukraïny [On free legal aid: Law of Ukraine of 02.06.2011 № 3460-VI / The Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17> [in Ukrainian].
11. Osnovni polozhennja pro rol' advokativ: pryjnjati VIII Kongresom OON po zapobigannju zlochynam vid 01 serpnja 1990 roku. // Baza danyh «Zakonodavstvo Ukraïny» [Basic provisions on the role of lawyers: adopted by the VIII UN Congress on Crime Prevention on August 1, 1990. // Database «Legislation of Ukraine»]. Retrieved from http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_835 (data zvernennja: 12.03.2020) [in Ukrainian].
12. Konvencija pro zahyst prav ljudyny i osnovopolozhnyh svobod: pryjnjata Radoju Jevropy vid 04 lystopada 1950 r. // Baza danyh «Zakonodavstvo Ukraïny» [Convention for the protection of human rights and fundamental freedoms: adopted by the Council of Europe on November 4, 1950 // Database «Legislation of Ukraine»]. Retrieved from http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/995_004 (data zvernennja: 12.03.2020) [in Ukrainian].
13. Zagal'nyj kodeks pravyl dlja advokativ Jevropejs'kogo Spivtovarystva: pryjnjatyj na plenarnij sesii' rady advokats'kyh ob'jednan' ta spilok advokativ Jevropy 28 zhovtnja 1988 r. // Baza danyh «Zakonodavstvo Ukraïny» [General Code of Rules for Advocates of the European Community: adopted at the plenary session of the Council of Bar Associations and Bar Associations of Europe on October 28, 1988 // Database «Legislation of Ukraine»]. Retrieved from http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_343 (data zvernennja: 12.03.2020) [in Ukrainian].
14. Pravyla advokats'koi' etyky, zatverdzeni Ustanovchym Z'i'zdom advokativ Ukraïny 09chervnja 2017 r. [Rules of Advocate Ethics, approved by the Constituent Congress of Advocates of Ukraine on June 9, 2017] Retrieved from https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf(data zvernennja: 12.03.2020) [in Ukrainian].